

gen que el mossarabisme castellà *alpechin* i port. *alpechin*, 'morques o solatge de l'oliva', del qual tracto extensament en el DCEC i DECH, indicant-ne força variants, entre elles l'andalusa *bexina*, que en la *Ord. de Molinos de Aceite* de Granada apareix en una variant *bexima* (potser amb *-m-* autèntica?): «en ninguno de ellos, no haya jamilas --- ni bolsas, ni tinaja, donde se allegue la *bexima* que sale del aceite» (cita d'Eguílaz, *Glos.*, p. 345). No crec, però, que pugui venir de l'arrel aràbiga *bāsim* 'patir d'indigestió', 'sentir ois o náusea' (diccs. clàssics, Djauharf, etc.: Lane, 209b), que és molt poc productiva;¹ el que es pot creure és que la variant granadina vagi sofrir en la *-m-* la influència d'aquesta arrel per arabitziació; però la *-p-* indica origen romànic. Quant al nostre *empotzim* pot sortir d'*al-petxim*, amb la freqüent evolució *al->an-* (*anjub < aljub*). Mot valuós, a afegir al dossier del gran problema etimològic de *PETXINA* i dels NLL mossàrabs *Betxi* (PnaCast.), *Petxi* (Tinença), *Petxin* (mall., segons Mascaró).

Pel que fa a la o d'*empotzim*, la *-tz-* i fins potser la *-m-*, es deuran a la influència d'un parònim: *espotzim* («e. o cua de la fruyta: pedunculus, pediculus, stylus, petiolus», DTo. 1647, s. v. *esp-* i s. v. *arbre*; DTo. 1670 «e. o *filet de serment*: capreolus, vincula, crinis, vitis»), el qual deu sortir de **potzim* formació semblant al tipus *PEDICIONE* i *PETIOLUM* del cast. *pezón*, *pezuelo*. Mot documentat, quasi en aquesta forma, car Busa-N. (1507) porta «levar lo *polsim* de la fruyta: expetiololo» (D-iv-1.4, s. v. *levar*), oblidat a l'ordre alfabètic i per tant no sabem si aquesta variant amb *l* és meta err. tip. o variant contaminada per *pols* i el seu derivat *polsim*.

Tenint-ho en compte, comprem que la influència pot haver estat recíproca: **potzon* (= *pezón*) explicaria *po-* i *-tz-* d'*espotzim* i en canvi l'equivalent d'*alpechin* explicaria *-im* i *al->as-* i *an-*.

¹ Per més que *bāšma* 'náusea' i *mubāššim* «hastioso en el comer» apareguin en *RMA* i *PAlc.* Dozy, *Suppl.* 1, 90. Però ni Lane ni Dozy no en porten altres derivats.

EMPRAR, 'manllevar', 'usar, servir-se de (una cosa)', que antigament és més aviat *aemprar*, equivalent de l'oc. ant. *azemprar* 'solicitar, pregar', 'manllevar diners', 'usar': provinents del llatí vulgar i baix llatí *ADIMPĒRARE*, derivat d'*IMPĒRARE* 'manar'. □ 1.ª doc.: tant *aemprar* com *emprar* i tant en el sentit de 'pregar, solicitar' com en el de 'fer servir' ja apareixen en autors i docs. de la fi del S. XIII; el b. II. *adimperare* i *ademprare* 'fer ús d'un dret (rural)' ja apareixen en diplomes catalans de primers del S. XI i fins del IX.

És potser l'ús més corrent, almenys en el període més antic, el d'*aemprar* per 'pregar, solicitar, invitar': «quan algú tramet a altre per son missatge meteyx enap d'argent o altres coses, de que l'aurà *aemprat* que li prest, et aquel missatge --- perdrà aqueles coses ans que les aja trameses en poder d'aquel qui aurà l'altre *aemprat* del préstec --- aquel --- no-n és ten-

gut», *CostTort.* (ed. Ol., p. 197). La mateixa forma trobem en un doc. català de Ribagorça del decenni 1260-70 (*aenpran* *BABL* VIII, 377, veg. context en *pledès* *PLET*); «*aemprà* a él, testimoni, et a d'altres, que foren bé 10 o 12, que guardasen, ab ell ensemps, la dita casa», a. 1396, Segarra (Guardialada, *BABL* x, 409).

Amb aquest valor apareixen també de seguida les formes *amprar* i *emprar* (aquesta també podria resultar del clàssic *IMPERARE*) i els textos sovint vacillen entre una i altra: en Desclot l'ed. Coroleu porta *amprar* però *NCl.* *emprar*: «En Ramon --- quant dehits que sia vostra la davantera, dich-vos que vostra deu ésser, segons usansa de Catalunya; emperò jo-n planc a vós e no-us en gosava *emprar*, per ço com sòts hom antich» (v. 138.9); «si algú haurà en voluntat de fer barca, e haurà *emprats* alguns bons hòmens que li facen part <'que hi prenguin part com a socis'>, e los dits bons hòmens lo-y atorgaran ---», *Consolat*, cap. 238 (ed. Pard., p. 321); «si algun notxer *emprerà* algú que li arm la sua notxeria, si aquell la li arma, e serà emprès entre ells ---», id. cap. 334; «Pare sanct, yo he entès que vós havets *amprats* tots los reys --- de chrestians, que prenguessen la conquesta de la terra del rey Manfre, e tuyt han-vos-en dit de no», Muntaner, cap. 33; «havem mès e<n> execució de *amprar* los regnes d'Aragó, de Val. e de Mallorca, dels quals haurem ajuda», a. 1408 (*Bofarull, Ant. Marina Cat.*, p. 83); «fuy a Terol: / de un fillol / secret, honrat, / hi fuy *amprat* / a ser compare: / fon la comare / una noblessa», JRoig (*Spill*, v. 3828).

Així és com va acabar per passar al significat de 'fer venir (algú)', que observem en el *Tirant de Galba*, *amprar* cap. 390 (= Riq., 1038.7). Sovint construït amb acusatiu de la persona i *en* de la cosa: «si res, molt honorables senyors, per vosaltres podem fer, *aemprats-nos-en*, així com de bons amichs», carta Perp-Barc., mj. S. xv (Calmette, *RLR* LII, 15). Reflexiu: «del Senyor Rey --- plagué al dit senyor *amprar-se* del --- Rey de França e --- empenyorar-li aquests condats --- s'és perforsat retenir dit Rey de França --- dits condats», doc. ross. de 1473 (*RLR* LII, 7).

Des del sentit de 'invitar a (fer)' fàcilment es passava al de 'manllevar' i al de 'servir-se d'algú o d'alguna cosa'. Aquest el trobem també des dels orígens i tant amb la forma *aem-* com *em-*: «los hòmens de Cubels an acustumat *aemprar* lo terme que és entre Alds e Cubels, e-n són en longa posesió; et en P. de P. --- posà manament als hòmens de Cubels que no *aemprasen* aquel terme», Procés de P. de Palau, a. 1295-9 (CaCandi, *MiHistCat.* II, 172), ço que ens mostra com naixia naturalment el derivat *aempriu* per a la terra que hom *aemprava* en aqueixa forma. «Si los diners són comanats nombran --- o en pes, e no ligats, segelats ne consignats --- lo depositari los pot usar e *aemprar* sens nulla infàmia, ab que tantost com li sien demanats los restituesca d'aquela metexa moneda», *CostTort.* (p. 191). Heus aquí com es passava, doncs, fàcilment al sentit de 'manllevar'='usar pres